

Grunnleggende om barns utvikling og sykdom

Gro Nylander

Lille venn, hva nå?

Barnet fra et halvt til fire år – utvikling og sykdom. 319 s, tab, ill.

Oslo: Gyldendal Fakta, 2005. Pris NOK 262
ISBN 82-05-31575-2

Dette er en grunnleggende bok om barns utvikling og sykdom. Boken er lettlest, med godt språk og er lett å finne frem i. Den egner seg spesielt for foreldre og for voksne som arbeider med barn. Den er oversiktlig

bygd opp, med et resymé over barnets ferdigheter for hvert alderstrinn. Den inneholder fakta om barns normale utvikling, problemer som kan oppstå og sykdoms-panorama i aldersgruppen. Av de to delene omhandler den ene barns normale utvikling, den andre de vanligste sykdommer som forekommer i aldersgruppen. Forfatteren deler ikke bare sine faglige erfaringer i arbeidet med barn, men også sine personlige erfaringer både med det normalfungerende barnet og med sitt eget barn med Downs syndrom.

Forfatteren følger fem ulike barn med ulik utvikling fra de er seks måneder til de er fire år. Hun gir et nyansert bilde av barns forskjellige personligheter som i stor grad preger utviklingen, også i denne aldersgruppen. Hun diskuterer problemer som oppstår underveis: hvordan takle søvnproblemer og hvordan sette i verk forebyggende tiltak for å forhindre ulykker når det aktive barnet på halvannet år utforsker verden.

Det gis gode råd for håndtering av akutt syke barn og for hvordan foreldrene bør takle og vurdere ulike symptomer. Hvilke symptomer er alvorlige og når skal lege kontaktes? Her finnes en oversiktlig oppsummering som gir rask og konstruktiv informasjon. Deretter deler forfatteren inn barnets problemer ut fra organsystemer. Her kan leseren få svar på enkle problemstillinger som ubesvart kan skape engstelse og uro. I kapitlet om barnesykdommer og andre infeksjoner er forfatterens positive argumenter for vaksinasjon av stor verdi for usikre foreldre.

Et kapittel handler om forskjellige årsaker til hjerneskader og utviklingsavvik, og tar opp skyld og fortvilelse rundt dette å få et handikappet barn. Selv om ikke alle barn skades av mors alkoholmisbruk, råder forfatteren, i tråd med Sosial- og helsedirektoratets anbefalinger, alle gravide til totalavhold. Siste avsnitt omhandler det

kreftsyke barnet, beskrevet med optimisme. De fleste blir bra, men ikke alle. Forfatteren beskriver sorg og fortvilelse når foreldre mister et barn, men også her kan hun med sin innlevelse formidle at livet tross alt går videre.

Dette er en bok som sterkt kan anbefales til foreldre og til andre som arbeider med barn. Den er innholdsrik og dekker de fleste områder i barnets første leveår på en oversiktlig, kunnskapsrik og nyansert måte.

Liv Marie Læg Reid

Barneklivnikken
Haukeland Universitetssjukehus

Den vanskelige hverdagen

Anne Landheim, Kjell Bakken

Den stygge andungen

Syv fortellinger om rusmisbruk og psykiske lidelser fra en behandlingshverdag. 227 s, ill. Stavanger: Hertervig Forlag, 2005.

Pris NOK 235
ISBN 82-92023-89-5

Sanderud psykiatriske sykehus valgte tidlig å skape et eget behandlingstilbud for rusmiddelproblemer og var derfor en pionerinstitution. Rusreformene gjør at erfaringene fra dette sykehuset har generell interesse. Siktemålet er både å se psykiske lidelser og rusproblemer i sammenheng og å kunne utvikle integrerte behandlingstilbud.

Dette er slett ikke enkelt, særlig ikke om man ønsker å forstå den hverdagen den enkelte pasient og de ulike behandlere møter. Det er derfor en fruktbar idé at Østnorsk kompetansesenter for rus og avhengighet har utlyst en skrivekonkurranse for brukere og behandlere i sykehuset. Boken bygger på et utvalg av bidragene som kom inn. Lederen for en forsknings- og utviklingsavdeling formulerer sin visjon for hvorledes avdelingen skal utvikle seg: «Det er behandlerne som skal være det vannet andungen ser i og plutselig ser at han er en vakker svane.» En psykiatrisk pasient beskriver «virkelighetsbildet» hos mennesker som er «syke i psyken» og en psykiatrisk sykepleier – mor til en datter med alvorlige rusproblemer – sine ofte frustrerende møter med et fragmentert behandlingssystem. En postoverlege ved akuttpsykiatrisk avdeling forteller om hvorledes avdelingen forsøker å utvikle et tilbud tilpasset pasientgruppen og om sine ulike erfaringer. «Akuttpsykiatrien skal kunne fungere som et vendepunkt,» mener han. Fra ressurs- og sikkerhetsposten kommer det bidrag fra assisterende avdelingsleder og fra en psykiatrisk sykepleier. Avdelingens oppbygning sikter mot å ivareta alvorlig syke mennesker innenfor en streng ramme slik at man både kan undersøke kompliserte tilstander godt og samtidig legge grunnlag for en langsiktig prosess. En svingdørspasient ser i sitt 15. opphold ut

til å komme over i en konstruktiv utvikling. Lederen for LAR-teamet (legemiddellassisterert rehabilitering) med erfaring som ordfører påpeker en politisk sammenheng hvor kommunenes ressurstilførsel er svekket mens oppgavene øker.

Vi blir presentert for et mangefasettert bilde av en komplisert behandlingshverdag, og fremstillingen bæres oppe av en positiv grunn-tone, selv om «den stygge andungen» neppe er et helt godt bilde. H.C. Andersens eventyr vil lett føre til mye skuffelser om dette skal være en ledetråd. Boken har en usedvanlig vakker design og er gjennomgående enkel å lese. Personlig kunne jeg nok tenke meg en noe strammere redigering. Enkelte begreper brukes ulikt i de ulike bidragene. Kunnskapsformidlingen er usystematisk. Det er også en del gjentakelser som irriterer.

Boken egner seg etter mitt skjønn ikke som lærebok slik det angis på omslaget. Den kan imidlertid være nyttig lesing både for brukere og for behandlere av ulikt slag.

Helge Waal

Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer
Psykiatrisk Institutt
Universitetet i Oslo

Grundig om forebyggende helsearbeid

John Gunnar Mæland

Forebyggende helsearbeid i teori og praksis

2. utg. 238 s, tab, ill.

Oslo: Universitetsforlaget, 2005. Pris NOK 329
ISBN 82-15-00825-9

John Gunnar Mælands 2. utgave av forebyggingsboken blir den fjerde sentrale lærebok i samfunnsmedisin ved siden av *Medisinsk kunnskapshåndtering, Helse for de mange. Samfunnsmedisin i Norge*, og *Sosialmedisin i teori og praksis* (1–3).

Forebyggingsboken henvender seg til «studenter og praktikere innen helsefag og andre faggrupper med interesse for forebyggende helsearbeid» og gir en grundig innføring i sykdomsforebyggende og helsefremmende arbeid, med referanse til forholdene i Norge.

Den er delt i tre bolker: fundamentet for forebyggende helsearbeid, vikemidler og metoder, og innsatsområder og arenaer for forebygging. Det innledes med en diskusjon av forskjellene mellom sykdomsforebygging og helsefremmende arbeid, og de ulike tilnærmingene defineres som komplementære. Det helsefremmende arbeidet blir likevel løftet frem som den «kanskje mest effektive måten å forebygge mange typer sykdommer og helseproblemer på».

Boken prøver å skape entusiasme for forebyggende arbeid, samtidig som den ønsker å være kritisk og balansert, der praktiske og prinsipielle motforestillinger også gis plass.

I forhold til de spennende diskusjonene vi har hatt de senere år omkring individets kontra samfunnets ansvar, og de avgjørende ideologiske uenighetene mellom spesialisthelsetjenesten og allmennhelsetjenesten i synet på medikamentell intervensjon mot risikofaktorer, blir imidlertid boken noe tam.

Det konkluderes med «levevanenes dominerende betydning for de vanligste dødsårsakene i dagens samfunn.» Selv om vi også «må regne med at omgivelsene i betydelig grad er med på å forme folks livsstil», er grunntonen ønsket om å påvirke personlig livsstil. I den positive grunnholdningen til slik intervensjon lanseres noen vel optimistiske utsagn, som at «reduksjon i det gjennomsnittlige daglige saltinntaket med 3–5 gram vil redusere forekomsten av hjerteinfarkt og hjerneslag med 20–40 %».

Boken er godt oppdatert med hensyn til figurer og tabeller, men bærer ellers preg av å være en revidert utgave. Ny røykelov er så vidt omtalt og helsekonsekvensanalyser som virkemiddel i samfunnets forebyggende helsearbeid er ikke tatt med. Diskusjoner omkring risikobegrepet er heller ikke særlig oppdatert og i en nyskrevet bok burde nok kronisk obstruktiv lungelidelse gis større plass som konsekvens av røyking.

Boken er velskrevet, men noe ordrik og med en del gjentakelser. Avsnittene om sykdomsorienterte forebyggingsstrategier blir for generelle på vanskelige områder, som psykisk helse og muskel- og skjelettlidelser.

Det hadde vært praktisk med én lærebok i samfunnsmedisin beregnet på medisinske studenter. En slik bok får vi vel knapt innen et så heterogent fag. Det er en beklagelig overlapping, spesielt mellom samfunnsmedisin-, sosialmedisin- og forebyggingsmedisinboken. I forhold til de tre bøkene nevnt foran, prøver denne å sette søkelyset på samfunnsmedisinens viktigste felt – det forebyggende helsearbeidet. Hvis jeg måtte ha valgt én av de fire, tror jeg kanskje John Gunnar Mælands forebyggingsbok, til tross for mine innvendinger, hadde vært den jeg ville valgt.

Dag Bruusgaard

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Litteratur

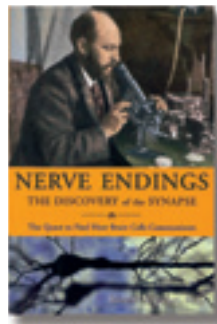
1. Bjørndal A, Flottorp S, Klovning A. Medisinsk kunnskapshåndtering. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2000.
2. Larsen Ø, Alvik A, Hagestad K et al, red. Helse for de mange. Samfunnsmedisin i Norge. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003.
3. Mæland JG, Fugelli P, Høyer G et al, red. Sosialmedisin i teori og praksis. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2004.

Hvordan ble synapsen oppdaget?

Richard Rapport

Nerve endings

The discovery of the synapse. 240 s, ill.
New York, NY: W. W. Norton & Company, 2005.
Pris USD 24
ISBN 0-393-06019-5

Så sent som i 1950-årene diskuterte forskerne fortsatt om impulsoverføring mellom nerveceller skjer i kjemiske kontakter eller ved hjelp av et elektrisk synyctium. Men egentlig ble dette spørsmålet på det nærmeste avklart mer enn femti år tidligere, etter et både merkelig og fascinerende forskningskappløp som kulminerte med beskrivelsen av synapsen. De sentrale aktører i dette kappløpet var spanjolen Santiago Ramón y Cajal og italieneren Camillo Golgi. Golgi fant opp en histologisk fargemetode som muliggjorde studier av nerveceller og deres fibrer, Ramón y Cajal raffinerte denne metoden og gjorde banebrytende studier av celler og fibrer i sentralnervesystemet. De delte nobelprisen i 1906. På det tidspunkt var de bitre fiender og slett ikke på talefot. Ramón y Cajal kom med overbevisende dokumentasjon og var en varm talsmann for synapsesteorien, Golgi tviholdt på sin gamle oppfatning om et sammenhengende elektrisk nettverk.

I *Nerve endings* beskriver den amerikanske nevrokirurgen Richard Rapport både forskningen som ledet frem til synapsesteorien, og menneskene bak denne forskningen. Det meste av boken vies, naturlig nok, til en biografisk fremstilling av Ramón y Cajal og Golgi. Men Rapport glemmer heller ikke andre bidragsyttere. Han har fått med seg at Fridtjof Nansen trolig var den aller første som ut fra egne eksperimentelle data forkastet teorien om et elektrisk nettverk, men mener at den omnipotente Nansen trolig ikke forstod konsekvensene av sin egen oppdagelse, selv etter at arbeidet var publisert (Nansens doktoravhandling).

Boken gir et godt innblikk i livene til Ramón y Cajal, Golgi og flere andre forskere som har lagt grunnlaget for vår forståelse av sentralnervesystemet. Da jeg selv startet med eksperimentell hjerneforskning i 1970-årene, var Ramón y Cajals verker om sentralnervesystemets histologi fortsatt standardreferanser, og Gorgis fargemetode var et viktig supplement til mer moderne histologiske teknikker. Selv hadde jeg derfor ekstra stor glede av å lese om to av hjerneforskningens mestere. Men man trenger ikke å ha noe personlig forhold til

disse to og deres arbeider for å ha glede av denne boken. Richard Rapport har skrevet med tanke på at alle skal kunne lese den. Dette kan være en styrke, men for den medisinske leserkrets kanskje vel så mye en svakhet. For det dveles litt lenge ved beskrivelse av nervesystemet, og ved videre synapseforskning etter Golgi og Ramón y Cajal. Jeg tror nok at boken vil ha størst appell til en litt snevrere lesergruppe enn allmennmarkedet. Men hvis du enten har tilbrakt tid med å studere sentralnervesystemet i mikroskop, eller har en generell interesse for medisinsk historie, tror jeg du vil ha stor glede av *Nerve endings*.

Espen Dietrichs

Nevrologisk avdeling
Rikshospitalet

En pasients erfaring av faglig svik(t)

Eva Stabursvik

Hvit front

En pasientskadehistorie. 142 s.
Oslo: Emilia forlag, 2005. Pris NOK 148
ISBN 82-7419-095-5

Dette er en liten og lettlest bok – om personer som ikke har gjort jobben sin. Forfatteren kjenner en kul i brystet. Hun er bekymret fordi mor og hennes to søstre har hatt brystkreft. Hun går jevnlig til kontroll for fibroadenomatose. Denne nye

kulen er annerledes en de knutene hun har kjent tidligere. Den er hard – som «et knudret nøtteskall». Hun blir henvist til mammografi på klinisk indikasjon. I tillegg gjøres forsøk på punksjonscytologi, men legen mislykkes. En ny lege kommer til, men han tar prøver av cyster andre steder i brystene og ikke av den aktuelle kulen som hun har søkt lege for. Dette ser hun i ettertid i journalen. Hun får beskjed om at alt er i orden.

Året etter er kulen der fortsatt. Denne gangen blir det verken rekvirert mammografi eller cytologi. Året deretter stadfestes hennes bekymring: kreft. Hun blir operert med fjerning av hele brystet. Det er spredning til lymfeknuter – og etter noen år også skjelettmastaser.

Dette er essensen i den medisinske beretningen. Men pasienten gir oss et innblikk i en fortvilelse over mer enn selve sykdommen. Hun ble ikke tatt på alvor da hun søkte å få gehør for at det faktisk var skjedd en feil da kreftknoten ikke ble punktert ved første undersøkelse. Hun dokumenterer solid at legene på det aktuelle sykehuset ikke fulgte